

Матеріали Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка НАН України Чумаченка Миколи Григоровича «Інноваційні аспекти ресурсовикористання» ТНТУ імені Івана Пулюя, (Тернопіль, 27 березня 2015 року)

УДК 347

Галина Нагорняк, Ірина Нагорняк, Роман Оксентюк

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ СУЧАСНОГО ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Galina Nahorniak, Iryna Nahorniak, Roman Oksentyuk

KEY ASPECTS OF EFFECTIVE MANAGEMENT OF INTELLECTUAL PROPERTY OF MODERN INDUSTRIAL ENTERPRISE

Сучасний етап економічного розвитку передбачає всебічне використання результатів науково-технічної творчості у господарській діяльності підприємств для досягнення стратегічних конкурентних переваг. Останнім часом особлива увага приділяється формам комерціалізації інтелектуальною власністю і методам оцінки об'єктів інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність – це система економіко-правових відносин власності щодо результатів творчої діяльності людини. Під управлінням у найзагальнішому вигляді розуміють процес цілеспрямованої поведінки системи за допомогою інформаційного впливу, що виробляється особою (групою осіб) чи пристроєм. Управління інтелектуальною власністю (ІВ) – це діяльність, спрямована на отримання кінцевого результату – прибутку або іншої користі внаслідок створення та використання об'єкту (об'єктів) права інтелектуальної власності (ОПІВ) у всіх галузях економіки. Управління ІВ підприємства – це діяльність, спрямована на максимізацію прибутку, створення тимчасового монопольного становища на ринку або збільшення ринкової вартості компанії за рахунок використання ОПІВ у власній господарській діяльності для задоволення потреб споживачів краще ніж конкуренти.

Можна виділити наступні варіанти управління ІВ: управління результатами науково-технічної творчості; управління ОПІВ; управління людьми, що створюють ОПІВ; управління організаціями, що замовляють, розробляють, володіють та користуються ОПІВ; управління державною системою ІВ. Системою управління інтелектуальною власністю підприємства є сукупність взаємопов'язаних елементів, що спрямовані на досягнення мети підприємства (максимізацію прибутку, зайняття та розширення певного сегменту ринку, підвищення ринкової вартості компанії) за рахунок створення та ефективного використання результатів науково-технічної творчості, найповнішої реалізації інтелектуального потенціалу працівників підприємства. Реалізацію процесу управління ІВ можна розглядати у розрізі наступних площин: планування системи управління ІВ: визначення концепції, формулювання ключових принципів та підходів до управління ІВ, розробка стратегії управління ІВ; створення системи мотивації персоналу, що означає не лише матеріальне стимулювання, а й створення творчої атмосфери, матеріально-технічної бази та наявність цікавих проектів, у виконанні яких спеціалісти можуть реалізувати свій потенціал. Формування атмосфери розуміння та сприйняття інноваційної діяльності, забезпечення творчого розвитку співробітників та їх здібностей до накопичення та примноження об'єктів ІВ; забезпечення генерування ідей – як процесу інтелектуальної діяльності людини щодо створення чогось якісно нового, визначення цінного доробку з загальної маси напрацювань в процесі реалізації проекту, експертизи одержаної ІВ; формування портфелю ОПІВ, тобто сукупності патентів та інших охоронних документів, що захищають сукупність науково-технічних напрямів у рамках яких створено товарний продукт. Здійснення оцінювання вартості портфелю ОПІВ з урахуванням витрат на їх створення, вартості аналогічних об'єктів тощо;

комерціалізації ІВ через проведення систематичних маркетингових досліджень для визначення доцільності виходу на ринок товарів та послуг розроблених на основі ОПІВ, а також процес безпосереднього виводу ОПІВ на ринок, якщо це визнається прийнятним та доцільним в рамках стратегії розвитку організації. Паралельно готується рішення щодо трансферу технологій – внутрішнього чи зовнішнього залежно від спектру та напрямків діяльності організації; захисту ІВ через визначення стратегії та заходів щодо захисту результатів інтелектуальної діяльності персоналу підприємства. Опрацювання засобів, що забезпечують захист від несанкціонованого використання ОПІВ; моніторингу процесів управління ІВ як системного контролю та регулювання процесу руху інформаційного потоку.

При оцінюванні ефективності управління інтелектуальною власністю промислового підприємства доцільно розрізняти стратегічне та оперативне управління і використовувати для них різні показники. Що стосується стратегічного управління, то пропонується використовувати такі критерії як ринкова вартість компанії, темпи зростання ринкової вартості, частка ринку (в абсолютних одиницях та у відносних в порівнянні з найближчими конкурентами). В якості критеріїв оцінки ефективності оперативного управління інтелектуальною власністю пропонуються наступні: кількість чинних об'єктів права інтелектуальної власності; відсоток результатів науково-технічної творчості, що використовуються у господарській діяльності підприємства; відсоток продажу нових або вдосконалених продуктів у загальному обсязі продажу; частка заощаджень внаслідок використання нових або вдосконалених процесів і технологій у загальних витратах на НДДКР.

Відповідними відправними точками могли б стати витрати на підтримання “портфелю” інтелектуальної власності та заздалегідь пов'язаних із нею юридичних прав. Це можуть бути результати інвентаризації прав на об'єкти права інтелектуальної власності на підприємстві, оцінки рівня знань з питань інтелектуальної власності в менеджерів, розуміння персоналом ролі інтелектуальної власності в створенні конкурентоспроможних товарів і послуг, інформація про склад портфелю інтелектуальної власності в конкурентів або про ті об'єкти права інтелектуальної власності, завдяки яким отримують доходи. Періодична оцінка вартості гудвілу підприємства є інтегральною характеристикою ефективності управління інтелектуальною власністю. Проведення технологічного аудиту на підприємстві допоможе виявити об'єкти права інтелектуальної власності, які воно не використовуються зовсім або недостатньо. Продаж прав на ці об'єкти, з одного боку, дозволить заощадити кошти на їх підтримання, а з іншого – отримати додатковий прибуток. Управління інтелектуальною власністю дозволяє: ефективно управляти інноваційною діяльністю, підвищувати ефективність виведення інноваційних технологій на ринок за допомогою комерціалізації результатів НДДКР, отримувати фінансову вигоду від нематеріальних активів.

З метою вдосконалення механізмів управління і оцінки інтелектуальної власності необхідно: – підсилити роль держави у формуванні і розвитку українського ринку інтелектуальної власності шляхом своєчасного прийняття законодавчих актів, спрямованих на стимулювання інвестицій в інтелектуальну власність і підвищення її частки в господарському обороті підприємств; застосовувати у вітчизняних стандартах і методиках оцінки принципів, критеріїв, методів і нормативів визначення вартості прав інтелектуальної власності, закріплених в європейських стандартах; розвивати методичну базу оцінної діяльності в частині оцінки прав інтелектуальної власності, до основних напрямів вдосконалення якої можна віднести розробку алгоритмів, що дозволяють достовірніше визначити ринкову вартість об'єкту оцінки.